

Великодна Г. В.

КОЛЕКЦІЯ ПРЕКМУРСЬКИХ КНИГ У ФОНДАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

У статті міститься огляд колекції прекмурських книг із фондів Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Розглянуті основні факти з історії Прекмур'я та розвитку прекмурської мови на прикладах видань, значна частина яких надійшла до бібліотеки університету у складі колекції Анджезя Кухарського.

Ключові слова: Прекмур'я, прекмурські книги, прекмурська мова, А. Кухарський, університетська бібліотека.

У Науковій бібліотеці Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зберігається комплекс літератури, виданий прекмурською літературною мовою (17 назв творів у 13 книгах), що представляє майже 170-річну історію книгодрукування Прекмур'я (1715-1883 рр.) і є предметом розглядання у статті.

Вважаємо за необхідне розповісти про походження прекмурської мови, виділити основні факти історичного розвитку народу Прекмур'я, а також розглянути бібліографію відомих прекмурських книг.

Прекмур'я (словен. Prekmurje; угор. Muravidéken) – це історична область на північному сході Словенії на кордоні з Угорщиною, Австрією та Хорватією. Від іншої території Словенії регіон відокремлює річка Мура. У перекладі зі словенської мови «Прекмур'я» позначає «землі за рікою Мура». У IX ст. Прекмур'я входило до складу Блатенського князівства, а пізніше (з XI ст. по 1919 р.) було частиною Угорського королівства під юрисдикцією загребського та дьйордського єпископа. Південну частину комітата Ваш (Vas) і південно-західну частину комітата Зала (Zala), прекмурський регіон на території Угорщини заселяла велика кількість словенського населення, що сповідувало

протестантство. Тому цей регіон різко відрізнявся від решти території Угорщини у складі Австро-Угорської монархії [Див.: 5, с. 77-79; 6; 9, с. 253, 258].

Прекурська літературна мова¹ формувалася в умовах довгої політико-адміністративної й релігійно-культурної ізоляції Прекур'я від словенської території та розташування в угорській частині імперії Габсбургів (Транслейтанії)² [29, s. 37-60]. Існують декілька самоназв цієї мови: «прекурське наріччя» (*prekmurščina / prekmürščina / prekmörščina*); «літературна прекурська мова» (*knjižna prekmurščina*); «старословенська мова» (*sztári szlovenszki jezik*); «вендсько-словенська мова» (*vend-szlovenszki jezik*); «пораб'є» (*porabije*) наріччя в Угорщині. В даній статті ми будемо користуватися терміном «прекурська мова».

Прекурська мова виросла з паннонських діалектів словенської мови, що мають тісні історичні зв'язки з кайкавським наріччям хорватської мови. Перші спроби створення прекурської мови, в основу якої лягли равенський та горіцький говори, робляться в епоху розповсюдження протестантизму в XVI-XVII ст. Так з'являються перші прекурські рукописи, які створювали літературну традицію. Пізніше прекурська мова розвивалась також на основі долинського говору, який використовували католицькі літератори. Становленню єдиної літературної норми Прекур'я перешкоджала конфесійна роз'єднаність носіїв мови (протестантів і католиків).

Після Першої світової війни за умовами Тріанонського мирного договору 1920 р. Прекур'я було відокремлено від Угорщини та передано новоствореному Королівству сербів, хорватів і словенців (майбутня Югославія)³ [16, s. 292]. Відтоді прекурці-католики перейшли на загальнословенську літературну мову, а прекурці-протестанти повернулися до старої угорської графіки та продовжили використовувати свою стару літературну мову. Газети прекурською мовою виходили до середини 1930-х років. Перша спроба стандартизувати мову в сучасному сенсі і створити граматику відбувалася при вельми напруженій політичній ситуації під час Другої світової війни. «Прекурська граматика» («*Vend nyelvtan*») Августа Павла (Avgust Pavel, 1886-1946) – відо-

мого прекурського лінгвіста та етнографа – була завершена в 1942 р., але довгий час залишалася неопублікованою⁴ [22, s. 220; 17, s. 30]. Після Другої світової війни у громадських місцях Словенії було заборонено користуватися прекурською мовою. А в результаті створених державних кордонів єдина до того мова розпалася на дві підгрупи: «прекурщина» («prekmurščina») в Словенії та «пораб'є» («porabije») в Угорщині (від назви річки Раба). У прекурщині з'явилися елементи словенської мови, тоді як пораб'є залишилось більш архаїчним. На сьогодні прекурщиною виходять в основному твори релігійної тематики, що видаються Євангельською церквою Словенії. Найбільшим містом регіону є Мурська-Собота.

Історія друкованої книги Прекур'я частково розкрита відомим дослідником Іваном Шкафаром (Ivan Škafar) у покажчику «Бібліографія прекурських видань 1715-1919 рр.» (Любляна, 1978), де в хронологічному порядку враховані 334 книги та періодичні видання (в сукупності 130 назв, разом з перевиданнями) [30]. При складанні покажчика І. Шкафар користувався особистим зібранням, а також фондами бібліотек Словенії, Словацьчини, Чехії, Угорщини, Хорватії, Австрії та Німеччини. Відомо, що бібліотека РАН в Санкт-Петербурзі, нещодавно дослідивши прекурські видання Слов'янського фонду, нарахувала 13 книг [6]. Однак, колекція прекурських книг у фондах інших бібліотек досі залишається поза увагою дослідників.

Прекурські книги з фондів Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова представлені духовними та світськими виданнями: Біблія, церковно-службові книги, література з богослов'я, молитовники, книги зі слов'янського мовознавства та художня література. Переважна більшість прекурських книжок надійшла до університетської бібліотеки у складі зібрання польського професора Анджея Кухарського (12 назв у 10 томах), яке Новоросійський (Одеський) університет у 1865 р. придбав у його вдови – пані Юзефи Вежбовської (Józefa z Albrychtów Wierzbowska; бл. 1813/1818-1875)⁵.

30 листопада 2015 р. виповнилося 220 років із дня народження відомого польського славіста, етнографа, бібліофіла та мандрівни-

ка А. Кухарського (1795-1862)⁶. Протягом 1825-1830 рр. він знаходився у науковому відрядженні слов'янськими землями⁷. Під час мандрівок А. Кухарський займався порівняльним мовознавством, вивчав слов'янські та інші індоєвропейські мови, в тому числі й санскрит, також захоплювався слов'янською давньою історією, палеографією, діалектологією та етнографією. Він вивчав чеську мову та літературу, досліджував культуру та мову лужицьких сербів, склав хорватську граматику, переписував рідкісні пам'ятки південнослов'янської писемності [3]. Протягом сорока років польський вчений збирав свою унікальну бібліотеку⁸. Основну частину зібрання поповнили придбані під час подорожей книги, що цікавили його у зв'язку з філологічними дослідженнями. Кожен примірник має рукописну примітку – порядковий номер його зібрання, що вписаний на звороті верхньої кришки оправи чи титульному аркуші.

У Науковій бібліотеці ОНУ імені І. І. Мечникова книги з колекції А. Кухарського представлені більш ніж 25 мовами⁹. Окрему групу складають книги, надруковані прекмурською мовою.

У фондах університетської бібліотеки зберігається перше друковане прекмурське видання – «Малий Катехізіс» Мартіна Лютера (Martin Luther, 1459-1530), перекладений з німецького оригіналу на прекмурську мову [Дод. 1, № 5]. Надрукована книга у 1715 р. у типографії Кристофа Андреаса Зейтлера (Christoph Andreas Zeitler)¹⁰. В останньому реченні передмови перекладач вказує, що його ім'я приховане великими літерами на титульному аркуші у анаграмі «с pro o», яка означає заміну букв «O» на «C» у слові «ZEMLO». Так виділяється фраза «FINNI ZEMLC po TERE», в якій прочитується ім'я перекладача Франца Темліна: «pro TEMLIN FERENCZI». Франц Темлін (Franc (Ferenc) Temlin) – словенський протестантський священник і письменник кінця XVII – початку XVIII ст. [22, s. 121-138]. Перед виданням книги Ф. Темлін писав у листі другу про духовну потрібність «словенського люду» в книгах, надрукованих рідною мовою [15, t. 13, s. 228-231]. Ця книга стала знаком початку національної освіти протестантської громади Прекмур'я. Університетський примірник книги містить рукописну примітку – порядковий номер біб-

ліотеки А. Кухарського («№ 1078»), який вписаний на звороті верхньої кришки оправи. На форзаці книги розташований запис попереднього власника Мартіна Креноса (Френоса): «1772 dies 13 9bis. bupl. Martinus Krenosz. [*Frenosz.*] Patr. Michl. Roglažedú Csurnonl.». Примірник є конволютом, що складається з трьох видань: «Малий Катехізіс» (1715), «Малий постулат християнської релігії» (1754), «Останнє спасіння» (1747).

Видання «Останнє спасіння» було третьою книжкою, надрукованою в Прекмур'ї [Дод. 1, № 11]. Воно вийшло анонімно у 1747 р. Однак, Штефан Кюзміч (Štefan Kūzmicš) – педагог, перекладач та протестантський пастор євангельської церкви – зазначає, що укладачем та перекладачем з німецької мови є словенський протестантський священник Міхай Север Ванеча (Miháo Sever Vanečaj, 1699(?)–1750)¹¹ – продовжувач літературної справи Франца Темліна. Книга «Останнє спасіння» містить основні положення релігії у формі питань та відповідей, а також переклади 18 пісень та 3 псалмів. Вона призначалася для навчання читання дітей з протестантських шкіл. Ім'я друкаря, нажаль, досі є невідомим. Видання М. С. Ванеча можна назвати передвісником прекмурської мови.

Найбільш значним прекмурським літератором був Штефан Кюзміч (Števan (Štefan) Kūzmicš, 1723–1779)¹², який досконало знав угорську, латину, грецьку та хорватську мови. У 1754 р. вийшла друком його праця «Малий постулат християнської релігії» [14, s. 30–31] [Дод. 1, № 4]. Ш. Кюзміч адаптував текст «Малого Катехізіса» Мартіна Лютера та переклав його прекмурською мовою. Про що написав у передмові до своєї книги. Загалом передмова має своєрідний програмний характер написання: автор пише про загальну мету та характер книги, а також про її місце в духовному житті Прекмур'я. Положення євангелістів в рідній провінції характеризується як «керування вівцями без пастуха». Отже, відсутність духовної літератури спонукала Ш. Кюзміча до написання цієї роботи. «Малий постулат християнської релігії» є містком від прекмурського діалекту до ранньої прекмурської мови.

Штефан Кюзміч переклав чотири книги Євангелія з грецької на прекмурський діалект, що став основою прекмурської лі-

тературної мови. В колекції А. Кухарського із фондів Наукової бібліотеки представлено видання першого перекладу «Нового Заповіту» 1771 р. з давньогрецького оригіналу на прекурську мову для словенців, що заселяли міжріччя Мури і Раби [Дод. 1, № 6]. Примірник отримав порядковий номером власника зібрання «N.13325». Існує суперечка про те, чи є Ш. Кюзміч автором передмови або вона написана якоюсь іншою особою. Це питання було піднято словенським письменником Міхаєм Бакосом (Mihaó Vakoš), бо у кінці передмови стоїть підпис: «Торкос Йозеф пастор шопронський» («*M. Torkos Jo'zef prednycisi Farar Sopronszki*»). Очевидно, угорський євангельський пастор Йозеф Торкос написав пролог латинською мовою, а Ш. Кюзміч, у свою чергу, переклав її прекурською з використанням угорського алфавіту [14, s. 31-32]. Лінгвісти визначають, що «Новий Заповіт» написаний равенським діалектом. Однак книга написана з використанням багатой лексики, гнучкості синтаксису та живої мови, що свідчить не про діалектне походження, а про відображення літературного зразка мови. Переклад «Нового Завіту» Ш. Кюзміча відіграє важливу роль, з одного боку, у поширенні грамотності, з другого – у відновленні та збереженні вчення Мартина Лютера. Це видання підтвердило самобутність літературної прекурської мови. І завдяки йому зміцнилось переконання, що розвиток кожної нації повинен супроводжуватися навчально-освітніми посібниками рідною мовою. «Новий Заповіт» після смерті Штефана Кюзміча перевидавався у різних редакціях і перекладах. Друге видання вийшло за участю Ференца Берке (Ferenc Berke iz Sebeborcev) у 1817 р., третє – за участю Александра Терплана (Aleksander Terplan) у 1848 р., який додав нову книгу псалмів, перекладених з мадярських та німецьких рукописів. Четверте видання, примірник якого зберігається у Науковій бібліотеці, вийшло за редакцією угорсько-словенського протестантського священика, письменника та політика Івана Берке (Ivan Berke) у 1883 р. (Примірник цього видання не входить до складу зібрання А. Кухарського і буде описаний нижче).

У фондах університетської бібліотеки в колекції А. Кухарського зберігається видання наступника Штефана Кюзміча – прекур-

ського протестантського священика, декана, викладача, письменника і перекладача Міхая Бакоса (Miháo Bakoš, 1742-1803)¹³. Бібліотечний примірник видання «Новий Градуал» містить примітку власника на звороті обкладинки «13267» [Дод. 1, № 1]. Вдосконалюючи видання Ш. Кюзміча, М. Бакос почав власний переклад церковної збірки лютеранських гімнів і випустив його у 1789 р. у типографії Яноша Йожефа Шиеса (János József Siess)¹⁴ в Шопроні. У передмові він зазначає, що спирався на працю Міхая Севера Ванеча «Малий постулат християнської релігії» (1747), але додав ще 18 пісень і 3 псалми [32]. Протягом життя М. Бакос, наслідуючи приклад Ш. Кюзміча, працював серед словенського населення над удосконаленням прекурської мови та задля зміцнення євангельських церков Прекур'я.

Відомим прекурським письменником-католиком був Стефан Сиярто (Štefan Sijarto, 1765-1833) – словенський євангельський учитель і поет¹⁵. Однією з основоположних для формування прекурської літературної мови є його книга «Шлюб і весілля» [Дод. 1, № 13]. Видання із колекції А. Кухарського (порядковий номер бібліотеки «N.909») надруковане прекурською мовою в 1807 р. у Шопроні Анталом Шиесом (Antal József Siess), сином Яноша Шиеса (János József Siess), що друкував книги Міклоша Кюзміча [12]. Окремі частини розділів є схожими на угорські весільні книги [14, s. 45, 50-51]. Книга Стефана Сиярто не є професійним етнографічним дослідженням, але вона містить основні описи весільних звичаїв Прекур'я, які були лінгвістично та поетично оброблені укладачем й підготовлені для кращого сприйняття читачів.

Наступним знаним прекурським діячем був протестантський священик, письменник, поет та перекладач Міхай Барла (Miháo Barla, 1778-1824)¹⁶. Його гімни «Нова християнська пісенна книга, або Псалтир» написані прекурською мовою і містять в собі 556 пісень [14, s. 45] [Дод. 1, № 2]. Видання вийшло 1823 р. у типографії Каталіни Кулчар (Kataline Kulcsár) у Шопроні. Найбільше вирізнявся М. Барла від попередніх і наступних письменників зацікавленістю до шрифтів, пильністю до літер, увагою до етимології слів. Вірші були надруковані в дві колонки так, що тільки ініціали

відзначають початок нового рядка. Змінюється стара орфографія шляхом усунення дифтонгів. Замість *ou* використовується *ô*, замість *ej* – *ê*. Цей тип шрифту також використовував Янош Флисар (Janoš Fliszár) у своєму словнику «Угорсько-прекмурський речник» («*Vogrszki-vendiski récsnik*»). М. Барла свідомо уникав сталі форми кайкавських слів та прагнув створити ряд нових або змінених слів, таких як: *dugotrplivoszt, vgresénye, oszmejôcsim, nádavek, naprejplacsárov, drzsánye* тощо. Він намагався втілити всі свої знання у створенні Псалтиря, сподіваючись показати неперевершеність прекмурської мови. Отже, пісенник М. Барла сильно вплинув на розвиток прекмурської книжної мови у ХІХ ст. Університетський примірник видання містить порядковий номер колекції А. Кухарського («N.2,004») та суперекслібрис на верхній кришці оправи – тиснення золотом: «S L». Нажаль, поки що нам не вдалося його атрибутувати.

У фондах Наукової бібліотеки зберігається протестантський «Середній Катехізис» [Дод. 1, № 12], що вийшов у Шопроні 1823 р. у друкарні нащадків Антала Шиеса. Книга містить порядковий номер бібліотеки А. Кухарського («N.1,015»).

Окрім духовних творів письменники-лютерани писали й світські книги. До зібрання А. Кухарського входить примірник видання «Нова абетка» [Дод. 3] з порядковим номером бібліотеки власника «N.1,044». Видання підписане аббревіатурою «L. S. P. S.», яка розшифровується як «Люлік Стеван пуцонський вчитель» («*Lülik Stevan Püconski skolnik*»). Стеван Люлік (Števan Lülik, ?-1847)¹⁷ у своїй книзі зазначав, що Прекмур'я – це «словенська країна», бо жителі регіону називають себе «словенами». В угорській версії видання він називає їх «вандалами», бо угорські словенці, що живуть поблизу річок Мура і Раба, вважали себе нащадками вандалів. Книга користувалася великим попитом серед учнів прекмурських лютеранських шкіл, тому тричі була перевидана. Університетський примірник надрукований у 1820 р. у Шопроні в типографії Каталіни Кулчар.

У Науковій бібліотеці представлені також католицькі прекмурські видання з колекції Анджея Кухарського. Серед католиків Прекмур'я найбільше літературне визнання отримав Міклош

Кюзмич (Mikloš Küzmič, 1737-1804)¹⁸ – римсько-католицький священник, письменник, перекладач, педагог та активний діяч національного відродження. Будучи керівником однієї зі слов'янських шкіл, М. Кузьмич протягом десяти років працював над підготовкою до друку 7 релігійних і світських книг прекурською мовою, які призначалися для використання в церкві та школі [14, s. 46]. Справа М. Кюзміча була особливо важливою для збереження національної самосвідомості угорських словенців.

Найпопулярнішими прекурськими книгами М. Кюзміча стали молитовник, Євангеліє, катехізис та абетка. Найбільш важливою працею М. Кюзміча є «Абетка» [Дод. 2, № 1], надрукована паралельно двома мовами: прекурський текст розташований ліворуч, а угорський – праворуч [14, s. 47]. Університетський примірник книги, що містить рукописну помітку А. Кухарського («N.944»), був надрукований у Будапешті 1790 р. «Абетка» – перший офіційний підручник, до складу якого входять угорсько-прекурський та угорсько-словенський словники, він містить слова та речення як приклади для навчання читання, заяви, повчальні історії, молитви, вірші та ін. [10, s. 240-244]. Підручник М. Кюзміча був одним із найпоширеніших у словенських школах в Угорщині протягом століття.

М. Кюзмич переклав з кайкавських¹⁹, словенський, угорських і латинських джерел чотири книги Євангелія, які вперше були опубліковані 1780 р. у Шопроні під заголовком «Святі Євангелія» [14, s. 47]. Це перший католицький переклад Євангелія прекурською мовою. Міклош Кюзміч розпочав працювати над перекладом у 1763 р., однак не отримав підтримку від єпископа Дьйору. М. Кюзмич був сильно розчарований, коли у 1771 р. вийшов «Новий Заповіт» протестантського перекладача Ш. Кюзміча. Словенським католикам доводилося читати протестантські книги, тому що вони не мали своїх власних. Тоді публікацію профінансував Янош Сій (János Szily) – перший єпископ Сомбатхея, відомий меценат, при сприянні якого було побудовано єпископський палац, семінарії, друкарня, дитяча бібліотека, будинки для музикантів та значних художників, що працювали у соборах та церквах тощо. Особливо він підтримував навчання рідною мовою

і друк релігійних книг у Прекмур'ї, був активним покровителем літературної творчості. У 1778 р. Янош Сій, відвідавши словенський округ Зальська жупанія (Zalska županija), вирішив надати кошти на видання духовних творів прекмурською мовою. Довгий час вважалося, що М. Кюзміч скопіював текст з «Нового Заповіту» Штефана Кюзміча. Тим не менш, незважаючи на деяку схожість, тексти відрізняються. М. Кюзміч, за словами відомого славіста Антона Вратуша (Anton Vratuša), використовував більш оригінальні прекмурські слова, як первинне джерело використав переклад кайкавського «Святого Євангелія» Ніколи Краячевіча (Nikola Krajačević), а видання Штефана Кюзміча – як вторинне. Видання «Святі Євангелія» відіграло важливу роль у формуванні прекмурської літературної мови. Саме за цим стандартом були видані численні роботи в Прекмур'ї у період з 1780 р. до 1920 р. В університетській бібліотеці зберігається примірник третього видання, надрукованого у 1804 р. у сомбатхейській друкарні Антона Шиеса (Antoni Siess), з порядковим номером бібліотеки А. Кухарського («N.1,142») [Дод. 2, № 3].

Важливою роботою Міклоша Кюзміча є римсько-католицький «Молитовник», що також вийшов за підтримки Яноша Сія. Вперше книга надрукована у 1783 р. в Шопроні та неодноразово перевидувалася аж до 1942 р. [14, s. 47]. При укладанні своєї книги М. Кюзміч спирався на «Молитовник» хорватського письменника Ніколи Краячевіча. В кінці книги додано декілька церковних пісень. Деякі джерела вказують, що не збереглося ні однієї копії книг, виданих з 1796 р. по 1838 р. [28]. Але університетський примірник, виданий у 1813 р., спростовує це твердження [Дод. 2, № 2]. Ця книга була надрукована в Горній Радгоні в типографії Алоїза Вейтзингера (Aloysi Weitzinger) – відомого типографа та книгопродавця початку ХІХ ст. [27] та містить порядковий номер бібліотеки А. Кухарського («N.1,063»).

Таким чином, Міклош Кюзміч разом зі Штефаном Кюзмічем²⁰ заклали літературну основу для прекмурських творів. Своєю працею вони намагалися пробудити національну свідомість прекмурського народу та сприяли збереженню літературної прекмурської мови.

У фондах Наукової бібліотеки, окрім прекмурських книг з польської колекції А. Кухарського, зберігаються прекмурські ви-

дання кінця XIX ст., що надійшли до бібліотеки з інших колекцій.

Університетський примірник «Нового Закону» [Дод. 1, № 9], виданий прекмурською мовою у 1870 р. у типографії відомого видавця та друкаря Карла Фрідріха Адольфа Гольцгаузена (Karl Friedrich Adolf Holzhausen, 1827-1892)²¹ [19, S. 409; 23, S. 773-774], був придбаний Новоросійським університетом у берлінського книгопродавця Фридлендера 24 березня, а до «Фундаментального каталогу» бібліотеки записаний 4 серпня 1871 року, про що свідчить інвентарний номер книги «30749» [2, л. 225-226 об.]. Бібліотечний примірник містить книготорговий ярлик на звороті верхньої кришки оправи: «[Можна] придбати в А. Рейхарда и Ко» («Zu haben bei A. Reihard & Co.»). Адольф Рейхард (Adolf Reichard, 1818-1878) – представник родини типографів, син Карла Рейхарда (Karl Reichard) [18, s. 2]. Починаючи з 1866 р., видання слов'янських Біблій перетворюється у великий проект віденського і пештського видавництва «А. Рейхард і Комп.» (A. Reichard in druž.), яке співпрацює з Британським та іноземним біблійним товариством²² [8]. Завдяки товариству у Відні було надруковано декілька видань «Нового Заповіту», «Євангеліє», «Діянь Апостолів» тощо у перекладі словенського письменника, поета та літературного критика Йосипа Стритара (Josip Stritar, 1836-1923) [24].

Так, в університетській бібліотеці знаходиться видавничий конвюлот, що містить два твора з окремими титульними аркушами: «Новий Заповіт» [Дод. 1, № 7] та «Давидові псалми» [Дод. 1, № 10], надрукований у віденській типографії Адольфа Гольцгаузена у 1885 р. Ця книга вийшла у перекладі Й. Стритара на кошти Британського та іноземного біблійного товариства.

У фондах Наукової бібліотеки зберігається й інший прекмурський видавничий конвюлот: четверте перевидання «Нового Заповіту» за редакцією Івана Берке (Ivan Berke; 1814-1908) [Дод. 1, № 8], згаданий раніше, та «Книга псалмів ...» [Дод. 1, № 3] з окремими титульними аркушами. Твори конвюлоту надруковані у Відні 1883 р. у типографії Адольфа Гольцгаузена.

Отже, в університетській бібліотеці зберігаються 12 назв прекмурських видань у 10 книгах з колекції польського бібліофіла Анджея Кухарського і 5 назв творів у 3 книгах, що надій-

шли до бібліотеки з інших колекцій. Це друковані пам'ятки південнослов'янської мови XVIII-XIX ст. Бібліотечні примірники свідчать, що основними центрами книгодрукування прекурських книг були: Угорщина (Шопрон – 5 од., Сомбатгей – 1 од., Будапешт – 1 од.), Німеччина (Галле на Заале – 4 од.), Австрія (Відень – 4 од.), Словенія (Горня Радгона – 1 од.). У XVIII ст. було створено низку важливих літературних робіт, які, завдяки своїй високій якості, продовжили життя у багатьох перевиданнях. Кожна книга містить цінний матеріал для філологічних та історичних досліджень.

Примітки

¹ Прекурська мова – слов'янська літературна мікрмова. Однією з основних рис прекурської мови є поширене вживання голосних «ö» и «ü», а також дифтонгів «au» та «ou»; використовується латиниця словенського типу. Спостерігається перехід на морфологічний чи морфолого-фонетичний принцип письма [5, с. 77-79].

² Після битви при Мохаче (1526 р.) Угорщина разом з Прекур'єм перейшла до володіння Габсбургів.

³ У травні 1919 р., після проголошення Угорської Радянської Республіки, було оголошено про створення Радянської Республіки Мурська Собота, яка проіснувала всього лише шість днів. В результаті рішень Паризької мирної конференції, а також під тиском генерала Рудольфа Майстера, 17 серпня 1919 р. військові власті передали повноваження югославській владі [7].

⁴ Вперше «Прекурсько-словенська граматики» («Prekmurska slovenska slovnica») була надрукована у 2013 р. Текст видання розділений на дві частини. З одного боку – машинопис граматики Павла, а з іншого – переклад Марії Байзек Лукач (Marija Bajzek Lukač) на сучасну словенську мову, яка поширена сьогодні на прекурській території [34, s. 138-139].

⁵ На початку 1865 р. В. І. Григорович [1, л. 1 об.] був відряджений до Варшави для огляду бібліотеки А. Кухарського та її доставки до Одеси. Влітку 1865 р. до Одеси прибули залізницею десять ящиків з книгами. Вони були записані в основний фонд Фундаментальної бібліотеки університету і розподілені по різних відділах. Зібрання А. Кухарського налічувало 2364 назви у 3640 одиницях. Багато книжок, зібраних А. Кухарським, у XIX ст. вже були бібліографічною рідкістю [3, с. 153-168].

⁶ Анджей Кухарський народився 30 листопада 1795 р. у Петроковському повіті. Після закінчення Варшавської школи був вчителем у Любліні, Полоцьку і Варшаві, де одночасно відвідував університет. Отримавши ступінь магістра

наук і мистецтв, він викладав у школах латину і античну літературу. Одночасно він продовжував вивчення слов'янських граматики (польської, російської та чеської), а також заняття сербською мовою (а саме – верхньолужицькою) [3, с. 153-168].

⁷ Влітку 1823 р. А. Кухарський звернувся до Комісії у справах релігії та суспільної просвіти у Варшаві з проханням про відправку його за кордон «для вдосконалення в літературі слов'янських мов». Визнавши його цілком відповідним вимогам спеціальної інструкції, через два роки Комісія сповістила Анджеев Кухарського про надання йому стипендії і відрядження його до подорожі слов'янськими землями, а також до Німеччини, Австрії та Італії [3, с. 153-168].

⁸ Незважаючи на досить обмежені кошти, якими його забезпечив Варшавський університет, А. Кухарський у величезній кількості купував книги і брошури, в тому числі навіть такі, «про існування яких не знали місцеві бібліофіли» [4, с. 106].

⁹ Домінують видання слов'янськими мовами (польською, російською, сербською, хорватською, чеською, словацькою, словенською, верхньо- і нижньолужицькою, українською, болгарською), але також представлені книги албанською, грецькою, німецькою, французькою, англійською, італійською, румунською, молдавською, литовською, вірменською, угорською, естонською, фінською, єврейською, чуваською, монгольською мовами і на санскриті.

¹⁰ Кристоф Андреас Зейтлер – німецький друкар, власник типографії у Франкфурті-на-Одері в 1689-1694 рр. та у Галле на Заале в 1694-1718 рр. [36].

¹¹ М. С. Ванеча навчався у лютеранській гімназії в Братиславі; працював вчителем у Чобині [14, с. 29-30]

¹² Ш. Кюзміч народився у Струковцях – поселенні в общині Пуцонці, Помурського регіону. Здобував освіту в Радгоні, Канчевці, закінчив коледж у Шопроні і Дьйорі, потім навчався в євангелічному ліцеї в Братиславі. Працював викладачем у Чобині, потім на Зальськем та в Шурді [26].

¹³ Спочатку М. Бакос навчався у Доманьшевцах, потім – у Чобині, де був помічений Штефаном Кюзмічем, що у той час викладав у місцевій протестантській школі. Закінчивши латинську школу, М. Бакос відправився навчатися в Євангелічний ліцей у Шопроні. У 1764 р. він успішно завершив навчання у братиславському Євангелічному ліцеї, а у 1771 р. повернувся до Шопрона, швидше за все, в якості вчителя і пастора [11; 33, с. 211-227]. Пізніше він став наступником Штефана Кюзміча на посаді третього словенського проповідника у Шурді. У 1784-1785 рр. М. Бакос був у Крижевцах за пастора, де організовував словенське протестантське богослужіння. Потім він повернувся до Шурду, де перебував на посаді зальського та шомодського декану (окружним вікарієм, провідним членом словенських церков, старійшиною місцевих євангельських пасторів) [11; 14, с. 35-36; 33, с. 211-227].

¹⁴ Сімейна типографія Яноша Йожефа Шиєса (János József Siess/ Sies/ Siesz/ Sziesz/ Szisz/ Sziess/ Süss; 17.-1789), друкаря та книгопродавця, заснована в

1749 р. в Шопроні. У 1787 р. на прохання та при фінансовій підтримці єпископа Яноша Сія відкривається філія типографії в місті Сомбатхей, яку очолив син Яноша Йожефа – Антал Йожеф (Antal József; 1756-1806) [12]. Після смерті Яноша Йожефа у 1789 р. шопронську типографію успадкувала його вдова Анна Клара (Anna Klára). З 1800 р., залишивши Сомбатхей, і до 1806 р. друкарську справу продовжив його син Антал Йожеф [20]. За майже вісімнадцять років друкарської справи у типографії Шиеса було опубліковано більше 200 видань. Після смерті Антала Йожефа у 1806 р. його спадкоємці продали самбатхейську друкарню Пергеру Ференцнеку (Perger Ferencnek), одному зі співробітників Шиеса [12]. А шопронська типографія залишилась у володінні спадкоємців Антала Йожефа Шиеса до 1820 р., не змінюючи назви, а після, аж до 1847 р., власницею типографії стала Каталін Кулчар (Katalin Kulcsár; 1800-1850), вроджена Шиес (онука Антала Йожефа Шиеса) [20]. Отже, шопронська типографія родини Шиес продовжувала працювати до 1948 р. під різними назвами, змінюючи своїх власників.

¹⁵ Ш. Сиярто народився в прекурському місті Вечеславці, недалеко від кордону Штирії. Відвідував школу в Чобині, потім навчався в Євангельському ліцеї в Шопроні, який закінчив у 1783 р. Викладав Ш. Сиярто в Крижевцях, Пуцонці, Доманьшевці. Він надрукував перший збірник траурних церковних гімнів і молитовник [31].

¹⁶ М. Барла навчався в Євангельському ліцеї в Шопроні, з 1803 р. – в університеті Єни, де був також членом мінералогічного товариства. Він працював в якості бібліотекаря, скарбника і секретаря при студентському угорському літературному товаристві. Через чотири роки М. Барла повернувся до Угорщини і став директором угорсько-латинської школи у Шарсентльоринці, а з 1808 р. працював вчителем у лютеранській школі в Дьйорі. Протягом 1810-1824 рр. був священником у Кьовагоерші, недалеко від Балатону, де і помер [13]. Хоча він провів все своє життя в чужому середовищі, рідна мова і батьківщина не були забуті. Він писав прекурською та угорською мовами.

¹⁷ С. Люлік викладав у школі в Райці, а потім був вчителем та священником у Пуцонці. Він написав шкільний підручник прекурською та угорською мовами, використовуючи німецькі книги [14, s. 46].

¹⁸ Початкову освіту М. Кюзміч здобув у градській парафіяльній школі. У 1761 р. закінчив єзуїтську гімназію в Дьйорі, потім навчався в семінарії. У 1763 р. він став капеланом, а згодом – вікарієм церкви Святого Бенедикта в Канчевці. Він працював в якості декана (окружного вікарія) та інспектора словенських католицьких шкіл Прекур'я [25; 32].

¹⁹ Кайкавське наріччя – одне з трьох наріччів хорватської мови та сербськохорватського діалектного континуума наряду з чакавським та штокавським. Наріччя поширене на північному сході Хорватії (включаючи

район Загреба) та у прикордонних районах Угорщини, а також у Румунії та Сербії, має спільні риси з сусідніми наріччями словенської мови.

²⁰ Миклош Кюзміч і Стефан Кюзміч не є родичами. Це прізвище дуже поширене у Прекмур'ї.

²¹ Адольф Гольцгаузен ознайомився з ремеслом друкарства та видавничої діяльності у відомих компаній, таких як Г. Г. Войгта (H. G. Voigt) у Гамбурзі та Брокгауза (Brockhaus) у Лейпцигу. Він став партнером віденського університетського друкаря Й. Г. Манца (J. G. Manz). А. Гольцгаузену знадобилося кілька років, перш ніж він зміг взяти на себе друкарню, яка стала носити його ім'я. Адольф Гольцгаузен мав високу репутацію у себе вдома та за кордоном за майстерне виробництво художніх гравюр і друкування пам'ятних та святкових творів. Серед інших імперських відзнак він був нагороджений титулом «Постачальник двору» («Purveyor to the Court»). Його син Адольф Гольцгаузен (1868-1931), також кваліфікований друкар, продовжив справу батька [35, s. 46-47].

²² Товариство виникло у березні 1804 р. у Лондоні і виступало з чіткою місією – зробити Біблію доступною для всіх за змістом і ціною [21, s. 1].

Додаток 1. Список прекмурських протестантських книг

1. **[Bakoš, Miháo].** Nouvi Gráduvál, vu sterom sze vö zebráne, pobougsane, i zdaj vete nouvi réd posztávlene dühovne peszmi nahájajo szamomi Bougi na díko vö dáni / [Miháo Bakoš]. – Stapani v-Soproni : po Siesz Jou'zefi, 1789. – [2], 456, [30] s. – *Шифр зберігання 8/79.*
2. **[Barla, Miháo].** Krscsanszke nôve peszmene knige szprávlene evangyelicsánszkim gmainam / [Miháo Barla]. – v-Soproni : stapanane sz-Kultsár Kataline pizskimi, 1823. – X, [2], 503, [1] s. – *Шифр зберігання 3/47.*
3. Knige 'zoltárszke / szlovensene po Terplán Sándori püczonszkom dühovniki [prev. Aleksander Terplan]. – Vödáni po angluskom i zvönênyem túváristvi za Bible. – v Becsí [Wien] : stamp Holzhausen Adolfa, 1883. – 117, [1] s. – Частина вид. конволюту. Сплет. з: Nôvi Zákon, ali Testamentom goszpodna nasega Jezusa Krisztusa ... – v Becsí [Wien], 1883. – *Шифр зберігання 1/671.*
4. **[Küzmič, Štefan (1723-1779)].** Vöre krsztsánszke krátki návuk csízte rejcsi Bo'ze vö zebráni i na nyou vszejm vernim vu vszákóm szküsávanyi na podpéranye, vu nevouli na pomáganye, vu szmrti na troust, ino potomtoga na vekivecsno zvelicsanye : pouleg nísteri szem szpodobni molítev ino pejszen, nazáj gori poczimprani / [Štefan Küzmič]. – V Halli [Halle an der Saale] : [s. n.], 1754. – [22], 275, [1] s. ; 12°

- (13 cm). – Власн. конволют. Припл. до: Mali Katechismus ... – Stampano v Saxonii v meszti Halla [Halle an der Saale], 1715. – *Шифр зберігання 3/42.*
5. Luther, Martin. Mali Katechismus, touje tou krátki návuk võre kerschánszke / dávno nigda, po D. Luther Martonni z szvétoga pizhma vküp zebráni ino za droune Deczé volo szpizsani, zdai pak na szlovenszki jezik preloseni ... ; [prev., red. Franc Temlin]. – Stampano v Saxonii v meszti Halla [Halle an der Saale] : po Zeitler Andrasi, 1715. – 48 s. ; 12° (13 cm). – Власн. конволют. Припл.: Võre krsztsánszke ... – V Halli [Halle an der Saale], 1754 ; Réd zvelicsánsztva ... – Stámpano v-Halli Saxonszkoj [Halle an der Saale], 1747. – *Шифр зберігання 3/42.*
 6. Nouvi Zákon ali Testamentom goszpodna nasega Jezusa Krisztusa / zdaj oprvics z Greskoga na sztrái szlovenszki jezik obrnyeni po Stevan Kuzmicsi Surdánszkom f. [farari i. e. župniku] ; [predgovor Jo'zef Torkos]. – v Halli Saxonskoj [Halle an der Saale] : [s. n.], 1771. – [16], 854 s. ; 8° (17 cm). – *Шифр зберігання 1/50.*
 7. Novi Testament gospoda in zveličarja našega Jezusa Kristusa : poleg grškega izvirnika / [prev. Josip Stritar]. – Na Dunaji [Wien] : založila Britanska in inozemska svetopisemska družba, 1885. – [4], 402 s. – Вид. конволют. Містить: Psalmi Davidovi. – Na Dunaji [Wien], 1885. – *Шифр зберігання 1/675.*
 8. Nôvi Zákon, ali Testamentom goszpodna nasega Jezusa Krisztusa. / Szlovenseni po Küzmics Stevani surdanzskom dúhovniki. – Vödáni po angluskom i zvonésnyem túváristvi za Bible. – v Becsi [Wien] : stamp Holzhausen Adolfa, 1883. – [2], 450 s. – Вид. конволют. Містить: Knige 'zoltárszke ... – v Becsi [Wien], 1883. – *Шифр зберігання 1/671.*
 9. Novi Zakon gospoda in zveličarja našega Jezusa Kristusa. Del. I : Čveteri Evangelji in dejanja sv. Aposteljnov : poleg grškega izvirnika / [prev. Josip Stritar]. – Na Dunaji [Wien] : založil A. Reichard in druž. [natisnil A. Holzhausen na Dunaji], 1870. – 324 s. – Шифр зберігання 1/309.
 10. Psalmi Davidovi / [prev. Josip Stritar]. – Na Dunaji [Wien] : založila Britanska in inozemska svetopisemska družba [natisnil A. Holzhausen na Dunaji], 1885. – 109, [1] s., 2 kart. – Вид. конволют. Сплет. з: Novi Testament ... – Na Dunaji [Wien], 1885. – *Шифр зберігання 1/675.*
 11. Réd zvelicsánsztva : poleg ednoga znamenüvanya toga nai poglaviteisega recsenya jedro szvetoga pizhma, vu kterom te võre nai véksi artikulusi

grüntani jeszo, ravno i tak nistere krátke molitve, i peszmi, von dán zátó, dabi nei li szamo drobna deca zetoga mleiko szpoznanya Bosjega, i Jesussa Kristussa zaimati mogli, szebé vu vori pokreipiti, ... nego i sztareisi bi mogli szvoje, esche i vsza brátja vu Kristussi ... vucsiti ... ino troustati / [prev., urednik Mihael Sever]. – Stámpano v-Halli Saxonszkoii [Halle an der Saale] : [s. n.], 1747. – 96 s. ; 12° (13 cm). – Власн. кон-волют. Припл. до: Mali Katechismus ... – Stámpano v Saxonii v meszti Halla [Halle an der Saale], 1715. – *Шифр зберігання 3/42.*

12. Szridnyi Katekizmus z-pitányi, y odgovori za ucsnyu mladiné va Ugerzkom kralyeztvi y k-nyemu szliséchi dersanyi. – Sopron : stampano pri Szieszovi Jérbov, 1823. – 95, [1] s. – *Шифр зберігання 3/21.*
13. Sztarisinsztvo, i zvacszinsztvo, szem szpodobnimi prílikami za volo, szvadbeni mladénczov S. L. D. – v-Sopróni [Sopron] : szpíszkmi: Sziesz Antona, 1807. – 63, [1] s. – *Шифр зберігання 26/90.*

Додаток 2. *Список прекмурських католицьких книг*

1. ABC kni'sicza na národní soul Haszek = ABC könyvetske a' nemzeti iskoláknak Hasznokra / [prev. Miklós Küzmič]. – V Búdini [Budapešt] : stampana z-kraleszkimi visnye Soule pizskmi, 1790. – 93, 92-116 [i. e. 118] s. ; 8° (19 cm). – *Шифр зберігання 23/117.*
2. [**Күзміч, Миклош (1738-1804)**]. Книга molitvena, : v-steroj sze nahajajo razlocsne ponizne molitvi, z-dvojim pridavekom, nahaszek szlovenszkoga naroda na szvetloszt dana / [Miklós Küzmič]. – v Radgoni [Gornja Radgona] : pri Weitzinger Aloysi, 1813. – 318 s. – *Шифр зберігання 8/99.*
3. Szvéti evangyeliomi : pouleg kalendárioma, i réda rimszkoga na vsze nedelne, i szvétesnye dní z-obcsinszkoga szvétoга píszma po zapouvidi njih gosposztva, i náj visse postúvanoga goszpodina Szily Jánosa z-Gornyega Szopora, prvoga szombotelszkoga púspeka, / na sztári szlovenszki jezik, po postúvanom goszpoudi Küzmics Miklósi, szvétoга Benedeka fare dúhovniki, ino Okrogline szlovenszke vice-öspörössa. Obrnyeni, i sztroskom nyih goszposztva previszikoga, i náj visse postúvanoga goszpodina Herzán Ferencza z-Harrassa grofa, Sz. R. Cz. popa kardinalissa, dürgoga szombotelszkoga púspeka znouvics vö zostampani. – v-Szombathelyi [Szombathely] : po Siess Antoni, 1804. – 160 s. : il. – *Шифр зберігання 2/14.*

Додаток 3. Список прекурських світських книг

Nôvi abecedár / z-nísteri nemski táksi kní'zic vküp pobráni, i na szlovenszki jezík preobrnyen po L. S. P. S [Lülík Stevan Püçonski skolník]. – Stampani v Soproni [Sopron] : pri Kultsár Kataline odvêtki, 1820. – 38, [2] s. – Шифр зберігання 23/107.

Список використаної літератури

1. Державний архів Одеської області, ф. 45, оп. 7, № 18.
2. Фундаментальный Каталог Библиотеки Императорского Новороссійскаго Университета с октября 1869 г. по 1 мая 1874 года [Рукопись]. – 376 л.
3. *Великодная А. В.* Редкие издания в книжном собрании А. Кухарского [Текст] / А. В. Великодная, Е. В. Полевщикова // Вісник Одеського національного університету. Сер. : Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – Одеса, 2007. – Т. 12, вип. 4. – С. 153-168.
4. *Ивановский А. Д.* Славянист Кухарский и его библиотека [Текст] / А. Д. Ивановский // Литературная библиотека. – Т. 9. – № 17. – 1867. – С. 105-111.
5. *Маркоя Д.* Феномен прекурско-словенского литературного языка : его возникновение и роль в формировании общесловенского литературного языка в XIX веке [Текст] / Д. Маркоя // Исследование славянских языков в русле традиций сравнительно-исторического и сопоставительного языкознания : информационные материалы и тезисы докладов международной конференции (Москва, 30-31 октября 2011). – М. : изд-во Московского ун-та, 2001. – С. 77-79.
6. Печатная микрославия. Прекуррье [Электронный ресурс] // Славянские книжные коллекции, 2009. – Режим доступа : <http://bookslavica.livejournal.com/18893.html> (2015). – Загл. с экрана.
7. Прекуррье [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://art-bridge.livejournal.com/> (2015). – Загл. с экрана.
8. Славянские печатные библии в Библиотеке РАН. 3. Венский издательский проект [Электронный ресурс] // Славянские книжные коллекции, 2009. – Режим доступа : <http://bookslavica.livejournal.com/8479.html> (2015). – Загл. с экрана.
9. Формирование национальных независимых государств на Балканах (конец XVIII – 70-е годы XIX в.) [Текст] / отв. ред. И. С. Достян. – Москва : Наука, 1986. – 430, [2] с.

10. *Andoljšek I.* ABC knjižica na narodni šoul hasek [Tekst] / Ivan Andoljšek // *Sodobna pedagogika*. – Ljubljana, 1956 – S. 240-244.
11. Bakoš, Mihael [Electronic resource]. – Available at : <http://www.pomurci.si/?id=654> (accessed 23 November 2015).
12. *Baráthné Molnár M.* Siess nyomda (Szombathely) [Electronic resource] / Mónika Baráthné Molnár. – Available at : [http://www.vasidigitkonyvtar.hu:8080/web/guest/4/-/wiki/Main/Siess%20nyomda%20\(Szombathely\)/pop_up](http://www.vasidigitkonyvtar.hu:8080/web/guest/4/-/wiki/Main/Siess%20nyomda%20(Szombathely)/pop_up) (accessed 23 November 2015).
13. Barla, Mihál [Electronic resource]. – Available at : <http://www.pomurci.si/?crka=B&izberi=1#&&PageIndex=1> (accessed 23 November 2015).
14. *Bernát J.* Historický a kulturní vývoj regionu Prekmurje do roku 1919 [Tekst] : Bakalářská diplomová práce / Jiří Bernát ; Masarykova univerzita ; Filozofická fakulta Ustav slavistiky. – [Brno : s. n.], 2010. – 64 s.
15. Enciklopedija Slovenije [Tekst] : [in 16 t.] / [gl. ur. Dušan Voglar ; odgovorni ... ur. Martin Ivanič ; ur. zvezka Alenka Dermastia]. – Ljubljana : Mladinska knjiga, 1999. – T. 13 : Š-T. – XV, 416 s.
16. Források a Muravidék történetéhez : Viri za zgodovino Prekmurja : zbirka dokumentov [Tekst] : [in 2 zv.] / Benczik Gyula et al. – Zombathely =Zalaegerszeg : Vas Magyei Levéltár = Zala Magyei Levéltár, 2008. – Zv. 2. – 376 s. : il.
17. *Greenberg M. L.* Prekmurje Grammar as a Source of Slavic Comparative Material [Text] / Marc L. Greenberg // *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies*. – 2009. – № 7. – S. 29-44.
18. Historie České biblické společnosti [Electronic resource]. – S. 1-9. – Available at : www.dumbible.cz/web/download-file/6 (accessed 23 November 2015).
19. *Holzhausen, Adolf* (1868-1931), Verleger [Electronic resource] // *ÖBL*. – Bd. 2 (Lfg. 10). – 1959. – S. 409. – Available at : http://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_H/Holzhausen_Adolf_1868_1931.xml (accessed 23 November 2015).
20. János József Siess (17..-1789) [Electronic resource]. – Available at : http://data.bnf.fr/16193283/janos_jozsef_siess/ (accessed 23 November 2015).
21. *Jeromen J.* 200 let Svetopisemskih družb [Tekst] / Janez Jeromen // *Svetopisemski glasnik*. – Božič, 2004. – 4 s.
22. *Jesenšek M.* Jezik prekmurskih abecednikov v 19. stoletju [Tekst] / Marko Jesenšek // *Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košia do danes*. – Budimpešta, 1998. – S. 121-138.

23. Karl Friedrich Adolf Holzhausen [Tekst] // Allgemeine Deutsche Biographie. – Bd. 50, 1905. – S. 773-774.
24. *Koblar Fr.* Stritar, Josip (1836-1923) [Electronic resource] / France Koblar // Slovenska biografija. – Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. – Available at : <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi621384/> (accessed 23 November 2015).
25. Küzmič, Mikloš [Electronic resource]. – Available at : <http://www.pomurci.si/?id=651> (accessed 23 November 2015).
26. Küzmič, Števan : evangeličanski duhovnik, učitelj, pisatelj, prevajalec [Electronic resource]. – Available at : <http://www.pomurci.si/?id=631> (accessed 23 November 2015).
27. *Melich J.* Ujabb adalékok a hazai vend (szlovén) nyelvű irodalom bibliográfiájához [Electronic resource] / János Melich. – Budapest : ad athenaeum irodalmi et nymdai R. T. Nyomasa, 1908. – Available at : http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:W_vCWbpbWZsJ:epa.oszk.hu/00000/00021/00140/pdf/231-245.pdf+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ru (accessed 23 November 2015).
28. Molitvena kniga [Electronic resource]. – Available at : https://sl.wikipedia.org/wiki/Molitvena_kniga (accessed 23 November 2015).
29. *Orožen M.* Prekmurski knjižni jezik [Tekst] / M. Orožen // XXV. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. 3-15. julij 1989. – Ljubljana, 1989. – S. 37-60.
30. *Škafar I.* Bibliografija prekmurskih tiskov od 1715 do 1919 [Tekst] / Ivan Škafar. – Ljubljana : SAZU, 1978. – 103 s.
31. *Škafar I.* Szijárto, Štefan (1765-1833) [Electronic resource] / I. Škafar, V. Novak // Slovenska biografija. – Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. – Available at : <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi636273/> (accessed 23 November 2015).
32. *Šlebinger J.* Küzmič, Mikloš (1738-1804) [Electronic resource] / Janko Šlebinger // Slovenska biografija. – Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. – Available at : <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi133339/> (accessed 23 November 2015).
33. *Smej J.* O prevodih psalmov v prekmurščino od Martjanske pesmarice II do Puzstajjeve pesmarice 1893 [Tekst] / On Translations of the Psalms into Prekmurje Slovene : From the Martjanci Hymal II to Puzstaj's Hymnal of 1893 / Jožef Smej // Slavistična revija, 2005. – Štev. 2. – S. 211-227.

34. *Ulčnik N. Pavlova prekmurska slovnica (Vend nyelvtan, 1942) v sodobni knjižni slovenščini [Tekst] / Natalija Ulčnik // Slavistična revija. – Letnik 62/2014, št. 1, januar-marec. – S. 138-141.*
35. *Werkstadt Vienna : design engaging the city [Tekst] / Ein Projekt der = A project by Vienna design week in Kooperation mit dem = in cooperation with the MAK ; Kuratiert von = Curated by Sophie Lovell, 2012. – 62 S.*
36. *Zeitler, Christoph Andreas (1689-1718) [Electronic resource] // Thesaurus. – Available at : <http://thesaurus.cerl.org/record/cni00031643> (accessed 23 November 2015).*

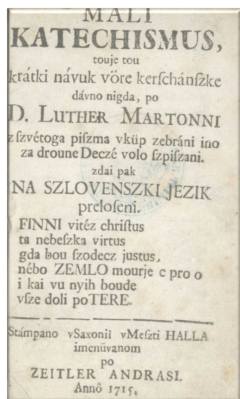
A. B. Великодная

КОЛЛЕКЦИЯ ПРЕКМУРСКИХ КНИГ В ФОНДАХ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ

В Научной библиотеке Одесского национального университета имени И. И. Мечникова хранятся 17 изданий в 13 книгах, напечатанные на преkmурском литературном языке, которые представляют почти 170-летнюю историю книгопечатания Преkmурья. В статье содержится обзор коллекции преkmурских книг из фондов Научной библиотеки. Рассмотрены основные факты из истории Преkmурья и развития преkmурского языка на примерах университетских экземпляров преkmурских книг, значительная часть которых поступила в библиотеку в составе коллекции известного польского слависта, этнографа, библиофила и путешественника А. Кухарского. Так, в фондах Научной библиотеки хранится первое печатное преkmурское издание – «Малый Катехизис» (1715) Мартина Лютера, переведённое с немецкого оригинала с привлечением венгерского перевода на преkmурский язык. Описание коллекции преkmурских книг из фондов университетской библиотеки, которая достойна внимания славистов и историков, впервые вводится в научный оборот.

Ключевые слова: Преkmурье, преkmурские книги, преkmурский язык, А. Кухарский, университетская библиотека.

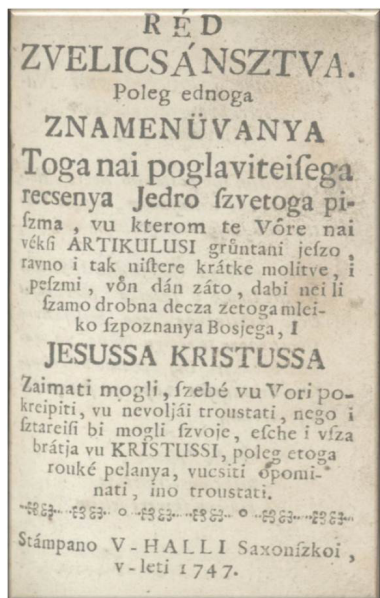
Ілюстрації

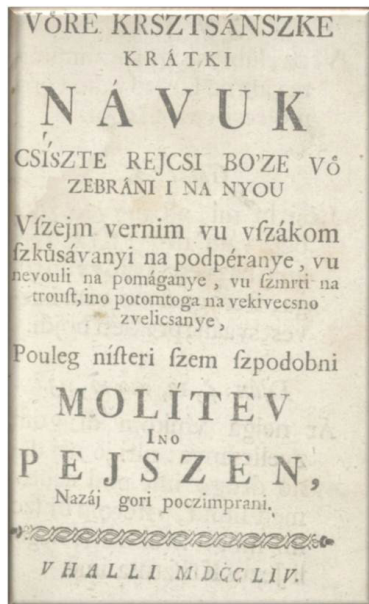
Іл. 1. Мартін Лютер. Малий Катехісис ... (Галле на Заале, 1715)

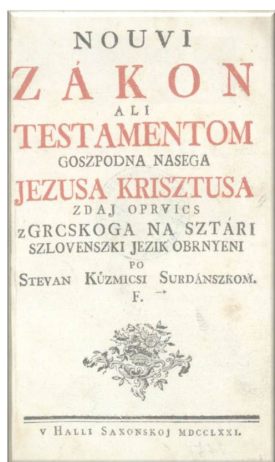
Іл. 2. Власницький запис Мартина Креноса на примірнику «Малого Катехісису ...» із зібрання А. Кухарського

Іл. 3. Останне спасіння ... (Галле на Заале, 1747)

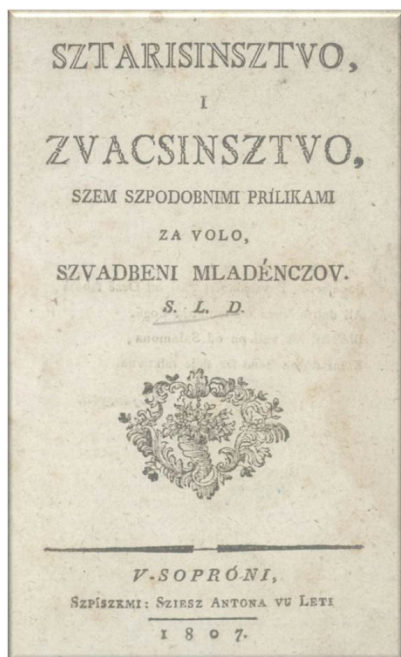
Іл. 4. Кюзміч, Штефан. Малий постулат християнської релігії ... (Галле на Заале, 1754)

Ил. 5. Новий Заповіт ... (Галле на Заале, 1771)

Ил. 6. [Бакос, Михай]. Новий Градуал ... (Шопрон, 1789)

Ил. 7. Шлюб і весілля ... (Шопрон, 1807)

Лл. 9. Суперекслібрис на верхній кришці оправи примірника «Нова християнська пісенна книга, або Псалтир ...» із зібрання А. Ку- харського

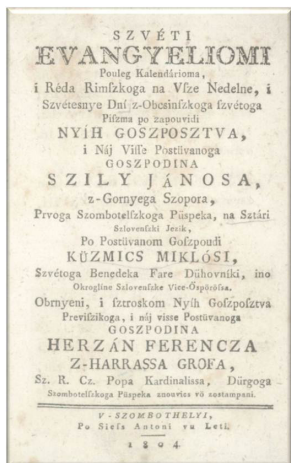
Лл. 8. [Барла, Міхай]. Нова християнська пісенна книга, або Псалтир ... (Шопрон, 1823)

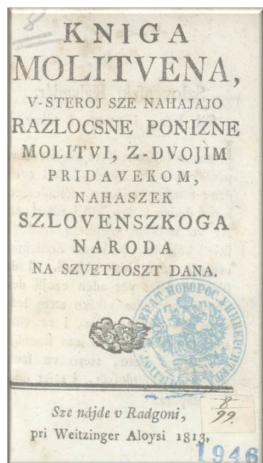
Лл. 10. Нова абетка ... (Шопрон, 1820)

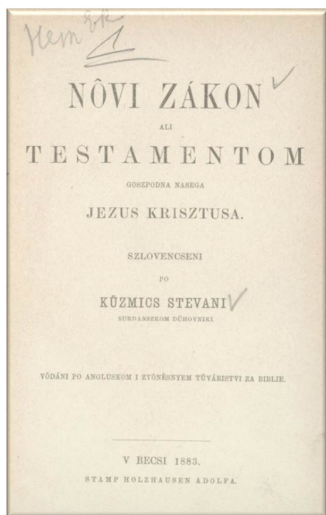
Лл. 11. Абетка ... (Будапешт, 1790)

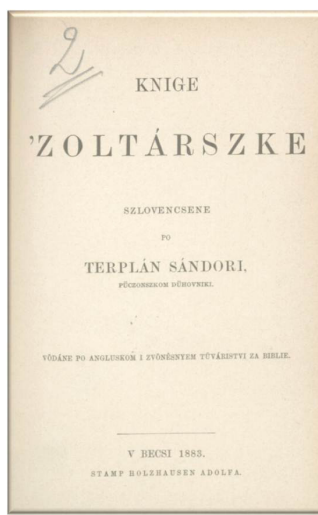
Лл. 12. Святі Євангелія ...
(Сомбатхей, 1804)

Лл. 13. [Кюзміч, Міклош].
Молитовник ... (Горна
Радгона, 1813)

Лл. 14. Новий Заповіт ...
(Відень, 1883)

Лл. 15. Книга псалмів ...
(Відень, 1883)